

Kommunal- og moderniseringsdepartementet
Sámediggi-Sametinget
Innsending via www.regjeringen.no
samediggi@samediggi.no

15.03.2017

Vår referanse:

2017/17

Deres referanse:

Høringsuttalelse om NOU 2016: 18 Hjertespråket: Forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk

1. Innledning

Det vises til Kommunal- og moderniseringsdepartementets høringsbrev til NOU 2016:18 Hjertespråket, med høringsfrist 15. mars 2017.

Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter («Nasjonal institusjon») har som hovedoppgave å fremme og beskytte menneskerettighetene i tråd med Grunnloven, menneskerettsloven og den øvrige lovgivning, internasjonale traktater og folkeretten for øvrig.¹ Nasjonal institusjon skal blant annet gi råd til regjeringen og andre offentlige organer om gjennomføringen av menneskerettighetene.² I dette ligger det særlig at Nasjonal institusjon skal komme med innspill i lovgivningsprosesser som berører menneskerettighetene.³

Samisk språkutvalg foreslår en rekke lovendringer for å sikre bruken av samiske språk i Norge, herunder sør,- lule- og nordsamisk. Departementet har bedt høringsinstansene om synspunkter og innspill på de forslagene utvalget har til lovverk, tiltak og ordninger for tre samiske språk; nord,- lule,- og sørsamisk. Mandatet omfattet ikke pite,- og østsamisk språk. I mandatet for Samisk språkutvalg forutsettes det at forslag til endringer skal være i tråd med Norges internasjonale forpliktelser.

Nasjonal institusjon ser det som sin rolle å bidra med synspunkter om forslagene sett i lys av Norges menneskerettighetsforpliktelser. For å ivareta statens forpliktelser etter Grunnlovens § 108, jf. § 92 må staten iverksette tilstrekkelige tiltak for å forebygge menneskerettskrenkelser og dette må gjøres primært gjennom gode nasjonale lovgivningsprosesser, med gode og grundige utredninger av menneskerettslige spørsmål.

---

¹ NIM-loven § 1 (2).

² NIM-loven § 3 (1), bokstav b

³ Innst. 216 L (2014-2015) s. 3.

Overordnet viser Nasjonal Institusjon til at utredningens kapittel 5 adresserer folkeretten, herunder menneskerettslige forpliktelser, noe som i seg selv er positivt. Sett hen til utvalgets brede mandat, så er utredningens folkerettslige gjennomgang relativt kortfattet. Utvalget har rundt hundre forslag til lovendringer og tiltak, og det kunne vært tydeliggjort fra utvalgets side hvordan disse forslagene bidrar til å oppfylle menneskerettslige forpliktelser.

Samiske språk er en av grunnpilarene i samisk kultur. Samiske språk er både urfolks,- og minoritetsspråk i Norge. Videre er samisk og norsk likeverdige språk i henhold til sameloven § 1-5. Folkerettslig er retten til språk en del av de kulturelle rettigheter som er vernet i FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, herunder har retten til språk nær tilknytning til diskrimineringsvernet. Utvalget fastslår at samelovens språkregler er minimumsrettigheter og at myndighetene står fritt til å gjøre mer enn det loven krever. Nasjonal institusjon er enig i dette, og mener på generelt grunnlag at det vil styrke det menneskerettslige vernet for samiske språk og tydeliggjøre statens forpliktelser at språkrettighetene i større grad enn i dag lovfestes. Videre er det positivt at utvalget foreslår endringer i samelovens nåværende modell med samisk språkforvaltningsområde og flere lovendringer som har til formål å sikre at flere skal ha rett til å bruke og lære samiske språk også i større byer og områder utenfor dagens forvaltningsområde.

Lovforslagene reiser komplekse menneskerettsspørsmål, og Nasjonal institusjon har hensett til omfanget av utredningen begrenset våre innspill til enkelte av utvalgets forslag. Av kapasitetshensyn har vi ikke anledning til å gå inn på alle relevante menneskerettslige problemstillinger utredningen reiser. Vi har innspill til følgende deler av utvalgets utredning:

- Mangelen på statistikk for samiske språkbrukere (punkt 2)
- Rett til utdanning i og på samisk og lovfesting av en rett til samiskspråklig barnehagetilbud (punkt 3)
- Rett til bruk av samisk språk i retts- og helsevesenet (punkt 4)
- Diskriminering og retten til konsultasjoner (punkt 5)

2. Manglende statistisk data om samiske språkbrukere

Samisk Språkutvalg konkluderer med at Norge bryter sine menneskerettslige forpliktelser når det ikke finnes kunnskapsgrunnlag om hvor mange samiskspråklige som finnes i Norge og når det ikke produseres pålitelig statistisk kunnskap om samiske språk i Norge.⁴ Det finnes verken anmerkninger i folkeregistre eller opplysninger i dagens registre i språkundersøkelser, utredninger eller evalueringer som kan gi lovgiver og andre myndigheter oversikt over den faktiske bruken av samiske språk. Siden det heller ikke finnes offisiell registrering av samer, lager Statistisk Sentralbyrå (SSB) statistikk for

---

⁴ NOU 2016:18, s.327.

geografiske områder nord for Saltfjellet, det såkalte STN-området, som er definert som «samiske områder».

Staten har en folkerettslig plikt til å iverksette tiltak for å bevare samiske språk, både som minoritets,- og urfolksspråk. Alle de samiske språkene er definert som truede språk etter UNESCOs «rødliste» over verdens truede språk. Nordsamisk er definert som definitivt truet, øst,- lule,- og sørsamisk som alvorlig truet, mens pitesamisk er definert som kritisk truet.⁶ Det foreligger i dag ingen registrering av antallet og utbredelsen av samiske språkbrukere i Norge, det er også slutt på folketellinger av den samiske befolkningen.⁷ Flere internasjonale overvåkingsorganer, herunder FNs rasediskrimineringskomité (CERD), har kritisert Norge for manglende statistikk om bruk av samisk som morsmål, jf. rasediskrimineringskonvensjonens artikler 1 avsnitt 1 og 4.⁸ I retningslinjene for statsrapportering til CERD heter det at demografisk informasjon skal følge med når staten rapporterer.⁹ I CERDs siste anbefalinger til Norge fra august 2015, uttrykker rasediskrimineringskomiteen igjen bekymring over manglende rapportering av statistisk data om samiske språkbrukere:

« While taking note of the position of the State party with regard to the collection of data base don ethnicity, the Committee regrets that the State party's report once again does not contain statistical data on the different groups that compose its population or recant, reliable and comprehensive data on economic and social indicators that could be used, in particular, to access the extent of the enjoyment of economical, social and cultural rights by the Sami indigenous people, minorities and migrants, compared to general population in the State party [...]»¹⁰

CERDs kritikk om manglende statistisk data om samiske språkbrukere knyttes til behovet for indikatorer for etterlevelse av samenes økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettigheter. Rasediskrimineringskomiteen peker på at så lenge det ikke finnes kvantitativ data, så må staten bidra med en kvalitativ redegjørelse for hvor store minoritetsgrupper det er snakk om og språkbruken blant disse. Komiteen anbefaler at dette gjøres på en frivillig og anonym måte, basert på kriteriet om selv-identifisering.¹¹ I både den femte og den sjette evalueringen av Norges oppfølging av

---

⁵ Per 2015 omfatter STN-området 21 hele kommuner og 10 delkommuneområder. Av disse 31 kommunene ligger 13 i Finnmark, 14 i Troms og 4 i den nordlige delen av Nordland.

⁶ Ifølge UNESCOs interaktive atlas over truede språk er alle samiske språk truede:

<http://www.unesco.org/languages-atlas/index.php?hl=en&page=atlasmap&lid=329> (sist nedlastet 16.12.2016)

⁷ Inger Marie Gaup Eira, *Samisk språk i Norden: Status og domeneutredning*, Diedut nr. 4/2004, se side 178 hvor det er oversikt over folketellinger av den samiske befolkning i Norge, Sverige og Finland.

⁸ Se CERD, *Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination*, 1990 og 2015.

⁹ *Guidelines for the CERD- specific document to be submitted by state parties under article 9, para.1, of the convention*, CERD/C/2007/1.

¹⁰ Se CERD, *Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination*, 28.august 2015, under avsnittet «Statistical data on the ethnic composition of the population.»

¹¹ Også Europarådets ekspertkomité har over lengre tid kritisert Norge for mangel på oppdatert informasjon om antallet brukere av minoritetsspråk, data om geografisk utbredelse av språkbrukerne og oversikt over den demografiske situasjonen i Norge. I Europarådets ekspertkomité's kommentarer til Norges tredje og fjerde

Minoritetsspråkpakten, så gjentas kritikken fra årene før, og ekspertkomiteen ber norske myndigheter om å arbeide med å fremskaffe mer pålitelig data om bruken av samiske språk.¹² Samisk språkutvalg forslår at samisk språkbruk skal kunne registreres i folkeregisteret, for å gi en oversikt over antall brukere av samisk språk i Norge. Utvalget foreslår at dette hjemles i folkeregisterloven.¹³ Nasjonal institusjon støtter forslaget og mener at registrering av samisk språkbruk vil være viktig for å gi myndighetene et bedre grunnlag for å tilby tilpassede samiskspråklige tjenester. Det vises til at Sametinget og Statistisk Sentralbyrå har iverksatt et arbeid med å finne en egnet metode for innhenting av data om samisk språkbruk. I «Samiske tall forteller 9» anbefales det at det må utredes om det er metodisk mulig å etablere et «statistisk samiskspråklig populasjon»-register, bygd på bruken av samisk språk istedenfor etnisitet. Nasjonal institusjon mener at dette arbeidet bør prioriteres som et viktig tiltak for å sikre samenes språklige menneskerettigheter, og de personvernrettslige og menneskerettslige sidene ved dette forslaget bør utredes. Myndighetene bør snarlig og etter konsultasjoner med Sametinget finne en egnet løsning for å fremskaffe pålitelig statistisk data om samiske språkbrukere i tråd med de menneskerettslige standarder som gjelder på området. Videre vil det være naturlig at Norge i forbindelse med sin syvende rapport til Europarådet om gjennomføringen av den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk redegjør for hvilke tiltak som er igangsatt for å styrke kunnskapsgrunnlaget om utbredelsen av samiske språk.

Nasjonal institusjon mener at avgrensningen av utvalgets mandat til å ikke omfatte pite- og østsamisk er uheldig i forhold til at det særlig er behov for statistisk data om antallet som bruker de mest truede samiske språkene i Norge. Dette gjør at det kan stilles spørsmål rundt oppfyllelsen av menneskerettighetene som tilkommer de som snakker de mest truede samiske språkene. Forholdene for de særlig truede samiske språkene er noe som også bør gis oppmerksomhet av regjeringen, Sametinget og kommunene når det gjøres beslutninger om fremtidige språkforvaltningskommuner, og hvilket ansvar kommunene har for overholdelse av språklige menneskerettigheter. Nasjonal institusjon mener det bør foretas en tilleggsutredning for pite- og østsamiske språk for å vurdere særskilte tiltak for å bevare disse språkene.

3. Rett til utdanning i og på samisk og lovfesting av retten til samisk barnehagetilbud

Et spørsmål som er særlig interessant når det gjelder språkrettigheter for samiske barn og unge er hvorvidt samiske elever i grunnskolen og i videregående skole diskrimineres i forbindelse med skolens utdanningstilbud i og på samisk. Barnekonvensjonen artikkel 28 og 29 beskytter barnets rett til utdanning og artikkel 30 gir et særskilt vern for urfolks,- og minoritetsbarns rett til å utøve sin kultur og å bruke sitt språk. FNs Barnekomité har i sine anbefalinger til Norge om gjennomføringen av

---

periodiske rapport (2007 og 2009) kritiseres Norge for manglende offisiell statistikk og manglende pålitelig informasjon om antallet språkbrukere for de ulike minoritetsspråkene. Europarådet, *Application of the charter in Norway*, 3rd monitoring cycle, ECRML, 2007, para.3, samt Europarådet, *Report of the Committee of Experts*, 4th report- Norway, MIN-LAN, 2009, para. 10.

¹² Europarådet, *Application of the charter in Norway*, 5th monitoring cycle, ECRML, 2012 para 8, og 6th monitoring cycle, ECRML, 2015, para. 4.

¹³ Se NOU 2016:18, side 97.

barnekonvensjonen, anbefalt Norge om å treffe tiltak for sikre urfolksbarns rettigheter på lik linje med andre barn. Retten til utdanning følger av ØSK art. 13 og ØSK-komiteén har lagt til grunn i sin praksis at utdanning skal være tilpasset urfolks spesifikke kulturelle bakgrunn og tilbys i og på urfolkets eget språk.¹⁴ Retten til ikke-diskriminering innebærer at statlige myndigheter skal sikre at samiske barn skal kunne bevare og utvikle sin kultur og sitt samiske språk. I sin gjennomgang av samelovens språkregler stadfester Kommunal- og moderniseringsdepartementet at Norge er forpliktet til å, blant annet, gjøre barnehagelærerutdanningen, eller en vesentlig del av den, tilgjengelig på samisk.¹⁵

I utredningen omtales elever og foreldre som opplever at lovfestede rettigheter til opplæring i og på samisk ikke blir oppfylt. Utvalget uttaler at tilfeldige brudd på de lovfestede rettighetene ikke er til å unngå, men at det fra samisk hold oppleves at bruddene på rettighetene er systematiske, langvarige og diskriminerende. Utvalget fastslår at det ikke foreligger nok informasjon til å kunne konkludere med om de påståtte lovbruddene *faktisk* er diskriminerende.¹⁶ Selv om utvalget ikke har nok informasjon til å konkludere om diskriminering av samiske barn finner sted, gir utredningen indikasjoner på menneskerettslige utfordringer særlig når det gjelder de minste barnas mulighet til å få oppfylt sine rettigheter etter barnekonvensjonen, herunder manglende rett til samiskspråklig barnehagetilbud. Det samiske utdanningstilbudet bør utredes nærmere for å sikre at menneskerettighetene til samiske barn ivaretas. Utvalgets forslag om å lovfeste retten til et samiskspråklig barnehagetilbud i barnehageloven har sterk støtte fra fagmiljøene og Sametinget. Forslaget vil etter Nasjonal Institusjons mening styrke samiske barns språkrettigheter og sikre at norsk rett er i tråd med Barnekonvensjonens artikkel 30.

Utvalget foreslår særskilte tiltak for å sikre lule- og sørsamiske språk som er i en særskilt sårbar situasjon.¹⁷ I «Samiske tall forteller 9» behandles samiske barn og unges oppvekstvilkår, i denne rapporten fremkommer det at det er særlig i det lulesamiske området at samiske barns rettigheter ikke ivaretas godt nok grunnet mangel på samiskspråklige lærere.¹⁸ Sammenholdt med det faktum at mange lulesamiske barn har rett til opplæring både i samisk og på samisk i det lulesamiske området (Tysfjord kommune ligger innenfor forvaltningsområdet for samiske språk), så kan mangelen på lærere bli en medvirkende årsak til at lulesamiske barns menneskerettigheter ikke ivaretas. Nasjonal institusjon mener at det bør igangsettes særskilte tiltak for å rekruttere flere samiskspråklige lærere både på barnehage, grunnskole og videregående nivå i alle samiske språkområder¹⁹, men spesielt i det lulesamiske området grunnet særlig lav lærertetthet der.

Det er en generell utfordring at samiske barns rett til opplæring i og på samisk avhenger av om barnet er bosatt innenfor eller utenfor de kommunene som etter sameloven inngår i forvaltningsområdet for

---

¹⁴ Se også Mattias Åhren «Samiske språklige rettigheter i henhold til folkeretten» i NOU 2016:18 Hjertespråket, s.76.

¹⁵ Kommunal og moderniseringsdepartementet, *Rapport fra gjennomgang av samelovens språkregler* (2014)

¹⁶ NOU 2016:18 Hjertespråket s. 121 flg.

¹⁷ Se s. 122.

¹⁸ Se Kevin Johansen, «Samisk lærertetthet», i «samiske tall forteller 9» s. 79 flg.

¹⁹ Se NOU 2016:18 kapittel 17, samt punkt 9.4 s.106, s. 122 og tilrådingene i «Samiske tall forteller 9» s.96.

samisk språk.²⁰ Utvalget mener det er en svakhet ved regelverket at samiske barns rettigheter til opplæring på samisk er avhengig av at minimum ti elever i en kommune krever slik opplæring (utenfor forvaltningsområdet for samiske språk), og at tilbudet kan bortfalle på grunn av at elever flytter fra kommunen. Utvalget foreslår at minstekravet på ti elever reduseres til tre for å sikre barna en reell rett til opplæring på samisk. Nasjonal institusjon støtter dette forslaget og mener forslaget vil bidra til å styrke samiske barns språklige rettigheter utenfor forvaltningsområdet for samiske språk.

Retten til samisk språkopplæring kan ofte hindres av manglende informasjon om retten til slik opplæring. Utvalget foreslår derfor at skoleeiere skal ha en plikt til å informere foreldre om retten til opplæring i og på samisk og at denne plikten skal lovfestes.²¹ Nasjonal institusjon støtter dette forslaget, da vi anser at det også kan bidra til å sikre at norsk rett er i samsvar med menneskerettslige minstestandarder.

Nasjonal institusjon har merket seg at Samisk språkutvalg ikke har vurdert rettighetene for samiskspråklige barn og unge med særskilte behov eller funksjonsnedsettelse. Det bør vurderes i oppfølgingen av utvalgets arbeid hvorvidt det er behov for særskilte tiltak for å sikre at disse barnas menneskerettigheter ivaretas.

4. Rett til å bruke samiske språk innenfor retts- og helsevesenet

Utvalgets folkerettslige vurdering inneholder også en vurdering av samiskspråkliges rett til å bruke samisk i rettsvesenet. Etter EMK artikkel 5.2 og 6.3 (a), SP artikkel 14.3 (a), den Europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk artikkel 9 har staten forpliktelser til å tilrettelegge for at samisk språk skal kunne brukes i rettsvesenet. Utvalget foreslår lovendringer som sikrer at retten til å snakke samisk i rettsmøter samt retten til å snakke samisk under avhør skal gjelde i hele landet. Videre foreslås det en rekke tiltak for å sikre samiskspråklig kompetanse blant politi, dommere og ansatte i kriminalomsorgen, for å sikre at samiskspråkliges rettigheter ivaretas på alle nivåer i rettsvesenet. Nasjonal institusjon mener forslaget om rett til bruk av samisk i rettsmøter, avhør og under frihetsberøvelse er i samsvar med EMK artikkel 6 nr.3, og vil sikre at norsk lov er i tråd med Rasediskrimineringskonvensjonens artikkel 5 1.ledd a) og kravet om lik behandling for domstolene og andre rettshåndhevingsorganer. Etter minoritetsspråkspaktens artikkel 9 er Norge forpliktet til å sørge for at rettsforhandlinger skal kunne føres på samisk dersom en av partene anmoder om det.

Nasjonal institusjon viser til FNs Rasediskrimineringskomité's anbefalinger til Norge fra 2011, hvor komiteen uttrykker bekymring for mangelen på kvalifiserte samiske tolker innenfor rettsvesenet. Vi mener at det bør iverksettes tiltak for å sikre tilstrekkelig antall kvalifiserte tolker for å sikre at samisk språk faktisk kan benyttes i rettsforhandlinger, under avhør og i Kriminalomsorgens fengsler. Det samme gjelder behovet for styrking av tolketjenesten i helsevesenet.

Når det gjelder samiske innsattes rett til å snakke samisk i kontakt med pårørende, så er denne retten i dag begrenset av ulike årsaker. Når noen blir dømt til fengsel blir man fratatt friheten, men soningsforholdene skal ikke medføre krenkelser på samiskspråkliges menneskerettigheter.

---

²⁰ Forvaltningsområdet for samisk språk fastsettes gjennom, samelovens § 3-1.

²¹ NOU 2016:18, s. 129.

Justisdepartementet og Kriminalomsorgen har med bakgrunn i St.meld.nr.37 (2007-2008) hatt en gjennomgang av soningsforholdene for samiske innsatte og domfelte. Det ble nedsatt en arbeidsgruppe som skal kartlegge behovet for ressurser og spesielle tiltak utover tilrettelegging for bruk av eget språk. I rapporten fra arbeidsgruppen fremgår det at det for samiskspråklige innsatte oppleves som «tilleggsstraff» at de ikke får bruke sitt samiske morsmål under soningen, særlig i kommunikasjon med familie/ pårørende. Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) har i samarbeid med Kriminalomsorgen region nord og Sametinget utarbeidet en tiltaksplan som skal sikre god og likeverdig straffegjennomføring for samiske innsatte og domfelte. Denne ble iverksatt februar 2014. Kriminalomsorgen region nord er gitt ansvar for koordinering og gjennomføring av tiltakene i planen "god og likeverdig straffegjennomføring for samiske innsatte og domfelte". Det vil etter Nasjonal institusjons oppfatning være viktig å følge opp denne tiltaksplanen for å ivareta samisk innsattes og domfeltes rettigheter.

Samisk språkutvalg foreslår at det skal utpekes egne fengsler som har ansvar for samiske språk, og at alle som soner i kriminalomsorgens fengsler og anstalter skal ha rett til å snakke samisk med hverandre og med pårørende. Nasjonal institusjon mener at forslagene om en styrking av retten til å bruke samisk språk både i domstolene, ved avhør og i fengsler vil bidra til å oppfylle Norges menneskerettslige forpliktelser. Å knytte retten til å bruke samisk under straffegjennomføring til individ i stedet for institusjon, er et viktig virkemiddel for å sikre likeverdighet de samiske språkene innbyrdes og mellom samisk og norsk. «Samisk forum i domstolene» som ble etablert i 2015 kan spille en viktig rolle som samarbeidsforum for domstolene innenfor det samiske språkforvaltningsområdet, da de har til mandat å bl.a fremme bruk av samisk språk i rettspleien.

Utvalget foreslår endringer helse- og omsorgstjenesteloven, pasient- og brukerrettighetsloven, spesialisthelsetjenesteloven samt helseforetaksloven for å sikre den samiske befolkningens språkrettigheter. Helse Nord RHF har i dag det nasjonale ansvaret for å sørge for likeverdige spesialisthelsetjenester for samer. Av helseforetaksloven § 35 følger det at regionalt helseforetak skal sørge for at den enkelte pasients rett til bruk av samisk i spesialisthelsetjenesten blir ivaretatt, jf. Sameloven §§ 3-1 nr. 4 og 3-5. Samiske pasienter møter utfordringer innenfor helsesektoren på grunn av manglende språk og kulturkompetanse hos helsepersonellet. Det er i liten grad utviklet behandlingstilbud tilpasset samisk kultur, og utvalget viser til at kommunene som ansvarlige for helse- og omsorgstjenester ikke er bevisste sine forpliktelser, og det gjelder særlig tjenester tilrettelagt for samiske barn og eldre .²² Utvalget foreslår en individuell rett til samiske språk- og kulturtilpassende tjenester, når det er nødvendig av hensyn til pasientsikkerhet. Videre foreslås det at storbykommuner skal legge til rette for språktilbud særlig for barn og eldre.

Nasjonal institusjon mener disse forslagene samlet sett vil bidra til å oppfylle samenes språklige menneskerettigheter, og vil også påpeke at det i oppfølgingen av utvalgets forslag bør gjøres en særskilt vurdering av kommunenes ansvar når det gjelder oppfyllelse av samenes språklige rettigheter. Slik vi viser til i vår høringsuttalelse om forslaget til ny kommunelov i NOU 2016:4, så spiller kommunene en helt sentral rolle i gjennomføringen av menneskerettighetene. Den alminnelige plikten

---

²² Se NOU 2016:18 s. 149.

til å respektere menneskerettighetene etter GrL § 92 gjelder «Statens myndigheter», herunder kommunene. Etter EMK er kommunen definert som et folkerettslig pliktsubjekt.²³ Siden kommunene er ansvarlige for helse- og omsorgstjenester som ivaretar samenes språklige menneskerettigheter, så bør det i oppfølgingen av arbeidet med ny kommunelov også tas med vurderinger av hvordan kommunenes rolle skal synliggjøres i forhold til samiskspråklige helsetjenester.

5. Gjennomføringen av samenes språklige menneskerettigheter: diskrimineringsvernet og konsultasjonsplikten

Nasjonal institusjon har notert seg at Samisk språkutvalgs utredning i liten grad inneholder opplysninger om eller vurderinger av omfanget av diskriminering av samiskspråklige, selv om det finnes forskning på diskrimineringsfeltet som konkluderer med at samer opplever mer diskriminering enn individer som hører til majoritetsbefolkningen. Dette vil også gjelde samer som har samisk som morsmål. Vi mener at Samisk språkutvalgs utredning i større grad burde redegjort for den språklige diskrimineringen samer utsettes for i Norge, da det foreligger forskning på området som ville bidratt til å gi et bredt kunnskapsgrunnlag for utvalgets utredning. Vi anbefaler at omfanget av diskrimineringen av samer utredes særskilt og at det foretas kartlegging av årsakene til at så få samer klager saker inn for Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO). Å få mer kunnskap om omfanget av diskriminering av samer må gjøres gjennom økt forskning på området og andre tiltak for å sikre at samiskspråklige ikke blir utsatt for diskriminering.

Utvalget foreslår endringer i samisk språkforvaltningsområde, slik at det skilles mellom språkbevaring, språkvitalisering og storbykommuner med særskilt ansvar for samisk språk og kultur. Utvalget kommer med gode argumenter for å endre dagens modell, særlig med bakgrunn i at det er behov for å styrke samiske språkrettigheter i byene, herunder særlig språklig tilrettelagte tjenester for samiske barn og eldre, men også behov for å styrke samiske språkrettigheter mer generelt innenfor både rettspleien, helsevesenet, og fremme offentlig bruk av samiske språk og stedsnavn. Forslagene vil, hvis de skal gjennomføres, medføre omfattende endringer i forvaltning, praksis, ansvarsfordeling samt kreve en rekke lovendringer hvor Sametinget og andre berørte samiske interessenter vil ha konsultasjonsrett etter ILO- konvensjon nr. 169 artikkel 6.

Gjennom konsultasjonsavtalen fra 2005 mellom Sametinget og statlige myndigheter, har Norge et særskilt redskap for å bidra til gjennomføringen av statens plikter etter ILO 169 samt øvrig urfolksrett. Konsultasjonsavtalen angir prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget og er et konkret tiltak for å sikre nasjonal gjennomføring av ILO- konvensjon nr. 169, artikkel 6. Dette konsultasjonsinstituttet er et velegnet forum for også å drøfte anbefalinger fra internasjonale overvåkningsorganer om språklige menneskerettigheter. Det vises til avtalens punkt 8 vedrørende kunnskapsgrunnlag, som gir grunnlag for å innhente mer kunnskap om omfanget av (språklig) diskriminering av samer enn det Samisk språkutvalg har hatt mulighet til.

---

²³ Reiertsen, EMK og kommunene, Lov og rett 2015, s. 422-429.

Vennlig hilsen
for Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter

Petter Wille
Direktør

Laila Susanne Vars
Fagdirektør